

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 150 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 13. julija 1934.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Trboveljska premogokopna družba in rudarji

Zgodovina meznega gibanja in borb našega delavstva za njegove pravice in človeka vreden življenjski obstoj stopa po svojem načinu — izraziteje v ospredje pri rudarjih, kar je povsem razumljivo, ako pomislimo, da tvorijo vprav rudarji (in ti so le v Trbovljah, Hrastniku in Zagorju) pri nas, po svojem socialno-gospodarskem položaju in izročilu izrazitejši tip industrijskega proletariata v širšem obsegu. Ta je navezan izključno na svojo mezdo v rudarski stroki, ki z njo živi in umre. In Trbovlje so postale simbol in sinteza trpljenja vsega našega industrijskega proletariata. V njih je strnjeno vse, kar označuje življenje slovenskega delavca: slabe plače, redukcije, praznovanja, stanovanjske in higienske razmere, nezgode, bolezni itd.

Komaj so si naši rudarji s svojim solidarnim in discipliniranim nastopom ter pod silo razmer, ki so vladale v letu 1921. (enotnost in borbenost sila organiziranega delavstva) priborili vsaj približno zadovoljiv položaj s pogodbo z dne 10. januarja 1921. leta, ki vsebuje družinske doklade in nabavne prispevke, že je napravila Trboveljska d. d. v letu 1926 (konsolidacija kapitala in zmanjšana odpora sila delavstva), svoj prvi uspešni maneuver po vojni z odpravo družinskih doklad in nabavnih prispevkov, kar je nadomestila le z neznatnim povišanjem mezd v posameznih plačilnih kategorijah. Poleg tega pa je bila v tem letu dovršena racionalizacija podjetja, kar je imelo za posledico odpust 2.700 delavcev, ki so se po večini preselili v Francijo in Belgijo. Od tu naprej datira trnjeva pot in obupni boj našega rudarja za najosnovnejše življenjske pravice, kljub temu, da je produkcija premoga iz leta v leto rastla in so dobički dosegli bajne višine. Bilanca uprave izkazuje za leto 1928 106.226.000 Din kosmatega dohodka, za leto 1929 pa 107.705.000 Din ali 43.800.000 Din čistega dobička. Tako uprava TPD. Klic in borba rudarskih žena pred letom dni (julijski dogodki lanskega leta v Trbovljah) in obupna borba rudarjev pretekli teden je le vrhinja stopnja na lestvici, po kateri je stopal naš rudar v borbi za ohranitev svojega življenja.

Kaj pa podjetje, ali obratuje zares pod tako mizernimi pogoji, da jemlje od ust zadnji kosček kruha tisočim in tisočim članom rudarskih družin? Poglejmo!

Iz dosedaj objavljene bilance v poslovanju družbe v preteklem letu, je razviden pad, oziroma narast produkcije in prodaje ter kosmati dohodek nasproti prejšnjim letom. Žal pa d. d. ne izkazuje v svoji bilanci dohodka za posamezne stroke (posebej premog, cement in apno), prav malo ali pa

nič niso razvidne posamezne postavke produkcij-skih stroškov skupne produkcije, prav nič za posamezno tono, nadalje troški za mezde, posebej delavske, uradniške in poduradniške, kar bi delalo bilanco mnogo bolj razvidno in razliko med dobičkom in mezdami očitnejšo; zakaj ako je v letu 1929 pri produkciji 1.957.640 ton premoga znašal bruto dohodek 107.705.000 Din in v l. 1930 pri produkciji 1.414.890 ton premoga znašal bruto dohodek 96.421.000 Din, to še ne znači, da je družba delala s toliko manjšim čistim dobičkom, ki bi paralelno padel s produkcijo premoga in kosmatimi dohodki. Že površnejša analiza kaže, da je kosmati dohodek znašal v l. 1929 za tono 55.— Din, v l. 1930 pa celih 68.15 Din, kljub temu, da je produkcija padla za okroglo 25% in da so cene padle za 6%.

In v letu 1933?

Letna produkcija pri zaposlitvi 4981 rudarja je znašala 921.400 ton premoga, kar znaša kosmati dohodek na tono ca 53.— Din (52.86). Ako pomislimo, da so novo uvedene odkopne metode znatno znižale produkcijske stroške (kakor navaja poročilo občnega zbora TPD), da je v tem letu plačala družba skupnih davkov in taks le 8.3 milij. dinarjev (nasproti 14.60 v prejšnjem letu in 25.5 milij. dinarjev v letu 1929, to pa velja za celokupno produkcijo, torej tudi za cement in apno in zaradi tega z bilance ne more biti razvidno, koliko pride na tono premoga), da celokupen pad produkcije od leta 1932 znaša 9% (50% od leta 1929), medtem ko se je oddaja premoga skrčila le za 2% in je bila razlika krita iz že plačanih zalog prejšnjih let; upoštevamo še znatno redukcijo plač v l. 1931, da se je delalo le po 3 dni na teden, kar znaša okrog 150 dni letno, bo jasno, da je bil dobiček pri toni premoga precej znaten in da je v preteklem letu delala Trboveljska d. d. pod izvrstnimi pogoji in da bi podrobnejša analiza pokazala še vse večje uspehe. Upravi lahko čestitamo, da je znala v tako težkih dneh krize tako uspešno poslovati. Spričo takega gospodarstva ni prav nič čudno, da je družba odpisala 18 milijonov od svojega premoženja v preteklem letu, česar ni zmogla v časih najboljše gospodarske konjunktore v letu 1929.

Pod takimi pogoji posluje TPD in kljub temu je v začetku junija upravni odbor sklenil in sporočil delavstvu, da namerava že s tekočim mesecem znižati za 6% vse mezde, znižati količino deputatnega premoga, premakniti del rudarjev iz I. (kopaške) plačilne kategorije v vozaško III. kategorijo, kar bi pomenilo do 35% znižanje dohodkov

Za naš tiskovni sklad!

Somišljeniki! Brali ste naš poziv v prejšnji številki. Prepričani smo, da nas naša vera v vašo zavednost ne vara. Še se med Slovenci ljudje, ki so pripravljeni nekaj žrtvovati in tvegati.

Verujemo, da živi še v tisočerihih srehi

bolj skrita morda, a zato bolj živa kot nekdanj, verujemo, da tisočero duš hrepeni z nami po istih vzorih, sanja o istih ciljih, le da dnevne skrbi in dnevna gesla zakrivajo pravo lice našega duhovnega življenja.

A samo sanjarjenje in hrepenenje ne spremeni realnega položaja. Za to je treba dejavnosti, podjetnosti. Vabimo vas torej, kar vas je v duši z nami eno, da stopite očitno v naš krog.

Pri nas je vera, pri nas je optimizem, ne slepi, ampak kritični, ki zida svoje načrte in račune na poznanju gospodarskih in političnih nujnosti današnjega časa. Pri nas je volja, ki ima svojo realno zamisel in se opira na široko razgledanost in svetsko presojanje položaja.

Prepričali ste se, da hodimo svojo ravno pot, da ne omahujemo, ne nihamo in ne dvomimo, da imamo svoj cilj trdno pred seboj in se ne damo premotiti od nobenih gesel, nobenih obljub in lepih besed, da ne poznamo kompromisov in izbegavanja, da odklanjamo vsako taktiko, ki bi utegnila vzbujati dvom v našo načelnost. Če nismo bili jasnejši, ni to naša krivda.

Zato vstopite v naš krog, kar vas je z nami enih misli in teženj. Ne računamo zgolj na naročnike. Kdorkoli daruje za naš sklad, se je s tem uvrstil med bojevnike za našo stvar, med aktivne člene naše družine.

Računamo na precejšnje število somišljenikov, ki so pripravljeni redno mesečno prispevati za naš tiskovni sklad. To bo elitna četa naše vojske. Zaveza je seve zgolj moralna, našo družino družijo le duhovna in idejna vez, nobena pravna in organizatorična; nas družijo ista volja in isti nameni.

Pristopajte k družini okrog »Slovenije« in spominjajte se njenega tiskovnega sklada!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA.

Benedetto Croce:

Mednarodna politika pred svetovno vojno

(Konec.)

Pravi, notranji začetek neuravnoteženosti v evropskem ravnotežju pa je izviral iz drugega nasprotja, ki je bilo mnogo daljnosežnejše od vseh že obstoječih nasprotij, ker ni zadevalo več le tega ali onega posameznega narastka ozemlja ali moči, marveč nadvlado v Evropi in v svetu; to nasprotje je zavladalo med Nemčijo in Anglijo. Še preden se je to nasprotje osvestilo v narodih in duhovnih državnikov, se je že rodilo v možganih teoretikov in profesorjev, ki jih je imela, kakor vemo, Nemčija v veliko večji množini, kakor katerakoli druga dežela, kot dvojno nadomestilo za pomanjkanje pravih politikov; in ni se težko prepričati, kako je to nasprotje kmalu po 1870. letu začelo dobivati točnejše oblike pri zgodovinarju in prusofilu Treitschkeju. Razumljivi ponos zaradi velike vojaške zmage leta 1866. in 1870. in zaradi evropske sile, do katere se je povzpela Nemčija, se je pri teh teoretikih vezal s prividom najraznejših nadvlad, ki so jih v preteklih stoletjih izvajali razni narodi; vzbujali so spomine na Grčijo, ki je bila kakor prva Evropa proti Orientu,

spominjali so se Rima, ki je vladal skoraj vsemu tedaj znanemu svetu, pozabljali pa tudi niso Nemčije same, ki je od desetega do trinajstega stoletja mnogo premogla s svojimi saškimi in švabskimi cesarji; naproti pa se jim je zdaj nudil zavist vzbujajoč prizor nadvlade, ki jo je Anglija izvajala nad večino zemlje in povsod na morju, in ta prizor se je družil še z drugim nič manj skeletim spominom, kako je Anglija vedno znala paziti na svoje tekmovalke s celine, na Španijo, Holandsko in Francijo, ter jih pravočasno uničiti; in iz vsega tega so povzeli, da je zdaj prišla vrsta na Nemčijo, ki bo s Hohenzollernci obnovila slavno delo svojih cesarskih junakov srednjega veka; v Nemčiji so zdaj videli novo Grčijo proti novi Perziji, nov Rim proti Kartagini, in prepričani so bili, da Nemčije nikoli ne bo zadela usoda Holandske. Nemčija zeleni vsa sveža od mladosti, od vojaškega poguma, od znanosti, od možnosti na vseh porpiših, od državljskih kreposti; Anglija pa je orumenela od starosti, ovenela je in propada povsod tam, kjer Nemčija zeleni in brsti; v Angliji so videli »reakcionarno« državo, hinavsko in prihuljeno, kakor da se čuti staro in slabotno; vladajo ji politiki redkih in omejenih idej, pa vendar uživa oblast, ki je očiten anahronizem, kajti pridobila si jo je takorekoč kradoma in v časih, ko so po-

morske bitke in najete, plačane čete odločevale vojne svetovnega pomena, in se je tuja sila lahko še polasčala trdnjav in pomorskih oporišč v tujih deželah, kar ni več mogoče v časih nacionalnih držav in velikih ljudskih vojsk. Zdaj pa hoče pravica, da Nemčija zahteva novo razdelitev sveta, da ne sprejme razdelitve, do katere je prišlo v časih, ko se je Nemčija še mučila z notranjimi vojnami, ki ji niso dovolile, da bi se bila izoblikovala v veliko državo; in pravičnost je hotela, da ji pripade nadvlada, katero si Anglija lasti po krivici in je niti izvajati ne more, medtem ko je Nemčija nared, da prevzame vodstvo sveta s krepkejšo roko, z modernejšimi pojmi in z neskončnimi razvojnimi možnostmi, nemara tudi z ustvaritvijo nove sinteze vzhoda in zapada, nove religije človeštva. Tako so ti teoretiki in profesorji pametovali in predavali gostim trumam dijaštva, ki je napeto sledilo njihovim naukom. Pri tem so se opirali na konvencionalne delitve, na razvrščanja, na zgodovinske zakonitosti, na ostanke zastarele filozofije zgodovine, pa še na svetopisemske ideje o štirih zapovrstnih monarhijah, ki sovpadajo prav z nadvlado, ki zaporedoma pripade zdaj temu, zdaj onemu narodu, ljudstvu ali državi; narodi pa, ki so se utrudili, izgube to nadvlado, za vedno so propadli, nič več niso zgodovinsko aktivni, života-

in izgubo vseh pridobljenih pravic, ki so zvezane s to kategorijo in so jih pridobili v teku svojega službovanja. S tem pa je družba tudi kršila kolektivno pogodbo, ki predvideva trimesečni odpovedni rok.

Da so se že tako izstradani in obubožani revirji zamajali, je povsem umljivo. Delavstvo se je strnilo v enotno fronto in začelo boj, po svojem načinu, pri nas povsem nov in prvi te vrste, ki pa more biti na današnji razvojni stopnji in razmerah edi-

no uspešen. Pod silo borbenosti in enotnega nastopa vseh rudarjev, moralno podprti od vsega delovnega ljudstva Slovenije, je družba preklcala svoje namere in sklenila premirje. Boj pa s tem seveda še ni končan, zakaj pogajanja na novi osnovi se bodo šele začela. Rudarsko delavstvo pa pri tem upravičeno pričakuje vso pravno in stvarno podporo, predvsem vsega delovnega razreda in vseh slojev, ki čutijo s tisočimi družinami v revirjih.

—ej.

Poglavje o dnevnicah

Na letošnjem občnem zboru Pokojninskega zavoda za nameščence se je menda prvič bolj korenito reševalo gospodarstvo tega zavoda. Prejšnji občni zbori so potekali večidel ob hvalospevih in soglasnem odobravanju predloženih poročil uprave. Spremljale so jih kvečjemu še v raznih listih z bolj ali manj prikritim namenom v visokem tenorju napisane hozane. Gospodarska kriza, ki je pošteno oplazila tudi Pokojninski zavod, pa je letos tako razgibala jezike, da je marsikaj udarilo tudi skozi okna zborovalnice.

Mnogo zadev, ki se je o njih razpravljalo na pobudo nekaterih odposlancev, ni važnih samo za Pokojninski zavod, temveč zanimajo, ali bi vsaj morale zanimati najširše kroge. Ne gre za naložbe glavnic, tudi ne za to, ali je naloga socialnih zavodov ustanavljanje in vzdrževanje barov in karnar, akoravno so tudi to stvari, preko katerih bi ne smeli kar tako. Za zdaj je nekaj drugega vredno posebne pozornosti: to so dnevnicke. Pošast dnevnic se je razpasla po prevratu kakor kuga po vojni. Za vsako sejo dnevnicke, za vsako najmanjšo opravilo zunaj urada zopet dnevnicke in najraznejše doklade. Povrh še voznja v prvem in drugem razredu brzovlaka, dovoz na postajo in s postaje in še marsikaj.

Pa naj nikar nihče ne misli, da v resnici kdo potuje z brzovlakom ali celo v prvem ali drugem razredu. Kaj še! Takole s potniškim vlakom se pri-guga, v najnižjem razredu seveda, razliko pa vtakne v žep kot »prihranek«. Pri večini uradnih poslov je sploh glavna stvar potni račun, čigar pravilna sestava je umetnost sama zase. Sestavljalci brezhibnih potnih računov uživajo dober sloves in veliko naklonjenost polagalec računov. Recimo, da odpotuje gospod nadzornik v sredo pet minut pred polnočjo, izostane ves naslednji dan in se vrne v petek pet minut po polnoči. Izostanek znaša en dan, to je 24 ur in dvakrat po 5 minut. Kaj mislite, koliko dnevnic si bo zaračunal? Brez najmanjšega dvoma za tri dni, ker se oba drobca po 5 minut štejeta tako, kakor da bi bila cela dneva. Mogoče je pri Pokojninskem zavodu drugače in da tam drobce računajo samo za pol dneva ali manj, toda pri mnogih zavodih in ustanovah je tako. Sploh tu ni govor specielno o Pokojninskem zavodu, marveč o dnevnicah sploh, kjerkoli so. Prav tako se to ne tiče državnih nameščencev, ki so jim dnevnicke odmerjene tako, da si nihče ne more želeči, da bi živel ob njih, iz- vzemši v najvišjih stopnjah, vedoč, da je treba na- tegniti jermen do zadnje luknje in še čez.

Najbolj razumljiva postane stvar ob konkret- nem primeru. Recimo, da je Peter Grabež povabljen iz Maribora v Ljubljano na sejo Zavoda za

povzdigo morale. Seja je napovedana za 9. uro do- poldne. Gospod Grabež ne more na sejo nepre- span, radi česar se pada na pot dan prej in pre- bije noč v Ljubljani. Odpelje se z vlakom — pot- niškim seveda in v III. razredu, ker je skromen in pošten — ki odhaja iz Maribora ob 18.05 in pri- spe v Ljubljano ob 21.58. uri. Na postajo gre peš, prtljago nosi sam, če je sploh kaj ima. Seja traja n. pr. dve do tri ure in morda še popoldan uro ali dve. Impresario že ve, kako in kaj je treba, da se čas dodobra izkoristi in da sejalci, ki so pri- šli od zunaj, ne morejo na zgodnje vlake. Tako se zgodi, da se gospod Grabež odpelje šele ob 21.58 z vlakom, ki prispe v Maribor v petek natančno 50 minut po polnoči. Vozil se je — naravno — zo- pet v najnižjem razredu potniškega vlaka.

Ves potrošek gospoda Grabeža je znašal: vož- nja iz Maribora in nazaj 185 Din, nočnina v hotelu n. pr. 50 Din in prehrana — visoko cenjeno — 70 Din; skupaj 305 Din. Pred odhodom iz Ljublja- ne pa gospod Grabež ni pozabil položiti računa, ki mu ga je iz prijaznosti sestavil likvidator zavoda. Račun kakopak ustreza obstoječim predpisom in se glasi približno takole:

1. Dovoz v sredo zvečer na postajo v Mariboru, dnevna taksa	25.— Din
2. Vnos prtljage	2.50 "
3. Vožnja Maribor—Ljubljana, brzo- vlak, I. razred	195.— "
4. Iznos prtljage	2.50 "
5. Odvoz v sredo zvečer s postaje v Ljubljani, nočna taksa	50.— "
6. Dovoz v četrtek ponoči na postajo v Ljubljani, nočna taksa	50.— "
7. Vnos prtljage	2.50 "
8. Vožnja Ljubljana—Maribor, brzo- vlak, I. razred	195.— "
9. Iznos prtljage	2.50 "
10. Odvoz s kolodvora v Mariboru, nočna taksa	50.— "
11. Dnevnicke za sredo, četrtek in pe- tek, to je za tri dni po 200 Din	600.— "
Skupaj:	1.175.— Din

Uboga slovenščina!

Prav redko je dana človeku prilika in možnost čitati čisto slovenščino, za katero se je trudilo dolga leta toliko naših najboljših mož, da so jo ugla- dili in očistili peg ter usposobili za vsako, tudi znanstveno uporabo vsake stroke. Najčesče se nam nudi dandanes taka mešanica, da ne zasluži dru-

Gospod Grabež, ki je izdal samo 305, prejel pa 1.175 Din, je torej »prihranil« 870 Din. Lahko je prihranil še več, če ima pravico do cenejše ali celo brezplačne vozovnice. Zgodilo se je že celo, da je istočasno opravil dve ali celo več »službenih potovanj« in predložil na dveh ali več mestih hkratu dva ali več »partikularjev«, kakor se taka reč naziva v uradnem žargonu. Nekateri listi so navedli v tem oziru kričee primere, mimo katerih pa je šla javnost čudovito brezbrizno.

Za pravilno sestavljanje potnih računov ali »partikularjev« je potrebno poleg vsestranskega poznanja sila kompliciranih predpisov, številnih razlag, odlokov, načelnih rešitev, tolmačenj in po- jasnjl tudi korenito obvladovanje geografije, ter- minskih razmer in prometnih možnosti, koledarja, geometrije, vseh matematičnih formul in še mar- sičesa. Pri plači radi odsotnosti gospod Grabež ni nič izgubil, ker je v stalni službi s trdno mesečno plačo. Nasprotno: službeno potovanje je bilo zanj mala sprememba, nekakšen dopust, saj se na seji ni ravno pretegnil; le roko je vzdigoval in blago- hotno kimal, obed in večerja pa sta bila tudi za spoznanje boljša ko doma. Gospod Grabež je — kakor vemo — odbornik Zavoda za povzdigo mo- rale in pozna predpise in njihovo moralo.

Malo slabše odrezujejo odborniki, ki stanujejo na sedežu zavoda. Na seje se ne vozijo po želez- nici, zato si tudi ne morejo zaračunati voznika, no- sača, kilometraže in podobnih dobrot. Tem osta- nejo samo dnevnicke, ki so morda nekoliko nižje, zato pa so seje pogostejše. O, zavod je širokogru- den in se ravna po načelu delitve dela. Uprava ali samouprava zavoda se deli na plenum, širši in ožji upravni odbor, na specielne odbore in odseke, predsedstvo, izvršni odbor, širše in ožje nadzor- stvo itd. itd. Poedinec je lahko člen dveh, pa tudi več odborov in odsekov. Vsi ti odbori, odseki in komiteji morajo seveda imeti seje, da s tem doku- mentirajo svojo upravičenost do obstoja. Razume se, da redne in izredne, kratke, pa tudi dolge, a ne preveč. In potem službena potovanja, da, poto- vanja. Saj je toliko lepih povodov. Treba si je ogledati komisionalno to in ono, izvršiti revizijo, se udeležiti kongresa ali polaganja vkladnega kamna, odpreti novo drvarnico, proslaviti jubilej, prirediti banket ali anketo, udeležiti se konferen- ce ali izvršiti kolavdacijo kanala, reprezentirati in kdo ve kaj vse še. Za vse to so navadne dnevnicke čisto premajhne. Skrb za narodov blagor si je izmislila za take prilike primerne naslove, kakor: upravne in reprezentacijske doklade, odškodnine, honorarje in renumeracije, pavšale, nočnine in spalne kabine, zvišane dnevnicke za potovanje zu- naj zavodovega področja v tu- in tujezemlju. Vsi ti izdatki imajo v bilanci nedolžen naslov: stroški uprave, stroški samouprave. (Konec prih.)

*

riti morajo le še za drugimi narodi, podpira jih pa in jim ukazuje narod, ki mu tedaj pripade nad- vlada; poleg tega pa so se ti teoretiki opirali še na posebne vrline le nekaterih ljudstev ali plemen, ki so rojena za vodstvo in poveljevanje; seveda spada med nje nemško pleme. Vsi ti dokazi so se- veda le gole abstraktnosti in mitologije, a so jih obravnavali kot živo resničnost, da so polagoma zamenjale pristno in konkretno realnost, prepro- stejšo in zapletenejšo hkratu, manj teološko in manj naturalistično, zato pa bolj človeško. Profe- sorska pedanterija, ki je bila na dnu vseh teh teo- rij in sodb, se je najbolj jasno razkrivala v obtož- bi, ki je vsebovala vse druge očitke, češ da je Anglija izoblikovala svoj imperij malo po malem, neopazno in kradoma, ali z drugimi besedami: an- gleški imperij je nastal sam po sebi, spontano, »rebus ipsis dictantibus«; imperij, kakršnega so si oni zamišljali, pa bi zgradila filozofska in zgodo- vinska dedukcija; za podlago bi mu bil točen in vnaprej zamišljen načrt, uresničili pa ga ne bi slu- čajnostni udari, nekazni vojni pohodi ali samo po- morske bitke, marveč velike borbe narodov na kopnem, podobne borbam pri Sadovi in Sedanu. V takem pripravljajanju politike je tičala ista na- paka, ki jo vsi poznamo iz nemške literature in umetnosti: kritika, oziroma teoretični obrazec, ki gre pogosto pred dejanjem in mu po svoje hoče pripomoči do rojstva; le da so v politiki posledice take zmote mnogo pogubnejše. Anglija je širni im- perij, ki si ga je pridobila v nekaj stoletjih, šele zelo pozno, h koncu devetnajstega stoletja po- vzdignila v to, čemur so rekli »imperialna zavest«. V mednarodnih odnosih sta na izbiro le dve po- ti, po katerih morete doseči, kar zahtevate ali že- lite: pogajanja ali odločitev z orožjem; izključeno je bilo, da bi se Anglija s pogajanjem kdaj odločila k priznanju, da je propadla, ostarela, oslabela in

zato voljna izročiti Nemčiji morje, kolonije, domi- nijone in poveljniško bulavo; in ker razen tega šele preizkušnja pokaže, ali je neki narod tudi res propal in mrtev, drug pa živ in krepek, in taka preizkušnja pogosto vodi do hudih razočaranj in začudenj, so ti nemški teoretiki, če so sploh ho- teli doseči kaj dejanskega s svojimi nauki, z »actio popularis«, ki so jo zagovarjali na mednarodnem torišču, hoteli jasno in brez dvoma le vojno, kakor hitro bi prišel prikladen trenotek. Tako je padlo v duše prvo seme svetovne vojne med Nemčijo in Anglijo.

Bismarek, ki ni verjel, da je v politiki mogoče kaj doseči s to zgodovinsko-filozofsko navlako in ki profesorjem sploh ni nikoli zaupal, nikakor ni maral spodbujati teh svetovnih in bojovitih načr- tov. Sicer pa se celo za kolonije ni nikoli posebno vnmel, in ko se je leta 1884, vdal prigravarjanju kolonialistov ter spravil pod nemški protektorat nekatera ozemlja v južni Afriki, je še vedno trdno vztrajal pri prepričanju, da Nemčija nikoli ne sme kreniti na pot kolonialnega imperija. Ko je bil že v pokoju, mu je leto dni pred smrtjo admiral Tir- pitz obrazložil svoj pomorski načrt, po katerem naj bi velika mornarica jamčila za nemško trgo- vino proti angleškemu pomorskemu gospodarstvu; Bismarek je poslušal in ni niti najmanj prikrival ogorčenja, s katerim ga je navdalo to nevarno po- litično teoretiziranje tehnikov. Po drugi strani pa ne gre pozabiti, da so se Nemci prav od njega na- učili marsikaj škodljivega in nezrelega; on jih je naučil svojevrstnega nemškega gledanja na med- narodne odnose; po njem se je v Nemcih udo- mačila misel, da je z velikimi, nenadnimi vojnami mogoče predrugačiti svetovni položaj; od njega so imeli tisto razlezeno, cinčno besedičenje, ki prav za prav izvira iz nemškega vzora o odločnosti, iz nemške »Schneidigkeit«, in ki je okrutno pačilo

gega imena nego ime »idealne jugoslovenščine«. Na drugi strani pa pišejo in govore naši razumni- ki pogosto tak slog, da brez komentarja skoraj ni umljiv.

Da se jezik in slog v teku let izpreminjata, je znana in neovrtna stvar; zato je vsaka knjiga v

obrazce mnogih vrlin in dobrih ljudi tega vrlega in dobrega naroda; vse te nezrelosti so izhajale iz njegovega zgleada, njegovih naukov, iz njegove za- dovoljne samovšečnosti, s katero je rad razlagal svoja dejanja in uspehe nad neprijatelji, ki jih je razočaral, se jim postavil po robu ter jih prema- gal; in slednjič nemara še iz njegovega »longo- bardskega posmeha«, kakor bi se bil izrazil star italijanski literat. Bismarek je trdno hotel mir, ker je menil, da je z njegovim delom zadoščeno vsem potrebam; a kaj bi se zgodilo, kadar bi bil pre- bavljen prvi veliki zalogaj in bi nov glad, nov po- hlep po hrani stresel to velikansko telo? In prvi znaki novega glada so se že pojavljali. Kako bi bilo Nemčijo mogoče pregovoriti, naj si zastavi drug smoter, naj v politiki sledi drugačnemu pojmo- vanju, liberalnemu in kozmopolitskemu ali evrop- skemu, ne da bi zatajila Bismarekov zglede in nauk, ne da bi si zaslužila posmeh njegovega jedkega realizma, ne da bi se izneverila tradiciji njegovega čuvstvovanja in ravnanja? In kaj bi se zgodilo, če bi več ne vodil ladje, če bi ga odstranili zaradi ostarelosti ali nezmožnosti, pa bi namesto njega prišli drugi možje, ki bi ne bili obdarjeni z nje- govo prodornostjo, njegovo previdnostjo, njegovim genijem, pač pa pomneči vse, kar je delal in go- voril, in zato voljni, da ga materialno posnemajo, to je, da njegovo delo nadaljujejo v slabih po- snemkih?

Prišel je nov glad, nova zunanja politika, novi možje; in s cesarjem Viljemom II. je prišel nov čas, ki so ga imenovali »novi kurz«. In kmalu je ideja o svetovni sili, ki si jo mora priboriti Nem- čija, nadvladala vse druge zamisli; učili so jo, v glave so jo vtepali, prešla je v splošno miselnost ter preusmerila odnose z drugimi državami; in platno, ki ga je stkal Bismarek, so povečini zopet razdrli. Komaj se je Bismarek umaknil v pokoj, ni

15 do 20 letih, ako ne prej, zastarela ali vsaj obledele ne samo glede vsebine, temveč tudi glede jezika. Tako pišejo danes drugače, nego so pisali pred 40 ali 50 leti. Jezik je živa stvar, ki se stalno razvija, izpopolnjuje in pomlaja.*

Današnji esejisti pa so si po večini prikojili napihnjen in razkošaten jezik in slog, zabeljen z ocvirki in rozinami tujih in znanstvenih izrazov, da bi bilo treba mnogokrat posebne razlage, če se hoče priti do zmisla takega stavka.

Tako sem čital v referatu o najnovejši operi našega gledališča naslednji stavek: »Na osnovi vsebine »Nevihite« Ostrovskega je zgostil vso snov ob glavni osebi Katji in v njej izpeljal usodno pot človeka iz mladostnega, prekipajočega, neugnanega hrepenenja, preko iz okolice ubite možnosti njegovega izživetja in zato iz njegove elementarne sile padca v grehu do pogina v samomoru, ki ostane nujna posledica silno občutljive vesti, stopnjevanje po okostenelem, nasilnem obsojanju okolice, pa položene v preslabotno osebo, ki v pomanjkanju opore od zunaj v sebi ne zmora toliko moči, da bi našla rešitev v lastnem preoblikovanem življenju, temveč ji je edini izhod smrt.« Kdor čita ta stavek v navadnem tempu, ga gotovo ne bo razumel ali vsaj na koncu ne bo vedel, kaj je čital ali kaj je hotel povedati poročevalec. Stavek je sicer sestavljen iz slovenskih besed, toda slovenski ni. V »slovenščino preveden«, bi se morda glasil: »Vsebinsko »Nevihite« Ostrovskega je avtor zgostil v glavni osebi Katji in je v njej izvedel usodno pot, ki vodi človeka iz mladostnega, preki-

* Za izpremembe jezika je zelo poučna dr. Breznikova razprava »O časnikarski slovenščini« in »Jezik naših pripovednikov«.

OPAZOVALEC

Materinski jezik

Po čudnih potih jugoslovenske usode je začel v »Jutro« sestavek češkega pisatelja Jana Neruda o materinskem jeziku. Mislimo, da ga je »Jutro« priobčilo le, ker se ni prav dobro zavedalo vseh posledic, ki jih mora imeti tak sestavek tudi za njegove lastne bralce, vsaj kolikor znajo stvar premisliti in pretehtati do konca in kolikor se ne strašijo, delati neogibne zaključke.

Navajamo iz tega spisa samo nekaj odstavkov:

»Kdor ne ljubi svoje materinščine, je slab človek. Morda dosihmal ni storil na zunaj nič slabega, toda zmožen je, da stori kaj takega.

Brez materinščine ni mišljenja, ni duševnega razvoja. Samo v tistem jeziku, ki je v njem človek pričel misliti, se more njegov duh uspešno razvijati dalje in dalje. Tuj jezik je duhu zavora in nepotreben jezik. Človek lahko postane v njem okreten škorec, preneha pa biti človek. V tujem jeziku ne misli samostojno, tvoje miselno delo ni prežeto z redilnim sokom; tuje floskule, pripravljene fraze ti osedlajo takoj v začetku sleherno misel; vse je zopet tako gluho, votlo in prazno. — — — Dober dokaz imamo pri tistih čeških učenjakih, ki bogve čemu pišejo svoje spise nemško. Njih jezik je slovniško in sintaktično včasih še dokaj pravilen, vendar pa je vse skupaj leseno in nič drugega nego

pevajočega, neugnanega hrepenenja; možnost njegovega izživetja mu je ubila okolica, in zato ga elementarna sila privede do padca v grehu, dokler ne konča s samomorom, ki je nujna posledica silno občutljive vesti, ki jo stopnjuje okostenelo, nasilno obsojanje okolice; ker je položena v preslabotno osebo in nima opore od zunaj, ne zmora v sebi toliko moči, da bi našla rešitev v lastnem preoblikovanem življenju, temveč je edini izhod — smrt.«

Ali je zverženi stavek svojstven slog glasbenega poročevalca ali ga je napisal pod vplivom tujega vzorca, to me ne briga. Škoda je samo, da se lepa misel podaja v tako neprikladni obliki!

Pa še nekaj imam na srcu. Vprav tiransko in vsiljivo sta se razšopirila v našem novem slovu izraza »sodobni in sodobnost«. Srečujemo ju na vsaki strani po večkrat in ni referata, eseja ali kritike brez teh dveh vsiljivcev. Pa bi jima ne zavidal te protekcije, ako bi jih možje, ki sučejo danes pero v naši literaturi, ne postavljali napačno prestol mode. Uporabljata se namreč ponajveč namesto izrazov »sedanji« in »sedanjost«, katerih naši pisci kar nočejo več poznati. »Sodoben« in »sodobnost« pa nista identična s »sedanji« in »sedanjost«. Izraz »sodoben« in »sodobnost« je na mestu samo, kadar je mišljen odnos do nekega istovrstnega predmeta ali dogodka, kadar pa naj znači samostojno in absolutno sedanjik, je njuna uporaba napačna. To sem napisal, da bodo znanjci vedeli, da so že sodobniki čutili pogrešnost uporabe teh dveh protežirancev, in da tudi v sedanjosti ni povsem zamrla ljubezen do lepega slovenskega jezika. Spoštujmo in branimo ga, saj še cigan ljubi svoj jezik, in slabši vendar ne bomo hoteli biti nego — cigani!

Lapidarius.

leseno. Naj bi si tisti gospod še tolikanj samovšečno pogladil brado, nič ne pomaga: leseno je!

Opazujte kateregakoli »izobraženca«, ko govori v tujem jeziku, n. pr. pri nas po nemško! Znani reki, naučeni pokloni, preizkušeni dovtipi — vse to ste že zdavnaj slišali pri drugih ljudeh. Njegov duh se giblje v ponošeni obleki, ki mu ni bila sešita »na telo« in mu potemtakem »ne stoji dobro«. In opazujte z druge strani »najpreprostejšega« človeka, ko govori v svoji materinščini! Takoj čutite, da misli. In njegove misli se gibljejo v prilagojeni se obleki, tako rekoč v grškem oblačilu.

Naše slovstvo sedaj raje hodi po poteh, ki so ljudstvu tuja, ne mara dovolj za duha svojega naroda, kazi domači studenec s tujimi zavrženimi smetmi; malo je njegovih sadežev, ki bi ljudstvu teknilo in ga redili. Čitam članke naših znanstvenikov in zgodi se mi, da jih niti ne razumem, dasi so pisani za »zabavno-poučne« časopise! Pozna se jim, da njih pisec ni plaval nad svojim predmetom, da te reči njemu samemu niso bile dovolj jasne. Pa tisto očitno veselje, da se lahko skriva za nenavadne tuje besede, pri katerih se človeku dozdeva, da za njimi vendarle tiči neka misel!

Ali se ne zdi vsakteremu našemu bralcu: samo nekatere besede v tem tekstu bi bilo treba spremeniti.

Kajti med osnovne pogoje ljubezni do kake stvari spada gotovo, da to stvar, v tem primeru je-

zik, spoštujemo, in neogibna in neovržena posledica takega spoštovanja je, da jezika ne kvarimo. — o se je menda začel tega zavedati in če je včasih n. pr. našo domačo obliko po slovensko, po hrvaško skušal zmaličiti z ušesci, piše danes sam: »po francosko, po nemško« — napredek, ki je vse hvale vreden. Škoda, da nima — o nobene prave veljave pri vodstvu »Jutra«, ki kvari včasih jezik s hrvaškimi, turškimi, madžarskimi in drugimi besedami na način, ki priča samo, da našega lepega jezika prav nič ne spoštuje in da ne more biti besede o ljubezni do tistega jezika, ki mu je vendar vsakdanje orodje za lastno bit.

Dokaz ljubezni je spoštovanje, dokaz spoštovanja je, da predmeta svoje ljubezni ne kvarimo. Mi-mo te osnovne resnice ne pride noben jugosloven, in kdor bo skušal priti, o tem bomo vedeli:

Skrb za meje ali za dobiček?

Marsikomu prihaja prav patriotizem in skrb za »nacijo«, kadar mu gre za kakšne posebne name-ne. Že nekaj let slišimo lahko vsak hip: saj je zelo lepo tisto s slovensko industrijo, samo preveč na meji je in od naših sovražnikov je ogražena. In v očeh bridka, ko lešnik debela solza bratovskega sočustvovanja, da ne morejo pomagati »bratje«, kakor bi radi, prav zares radi. Doživeli smo že nekajkrat — samo berite starejše letnike »Jutra« in »Slovenskega Naroda«! — ko so šla naročila — raje v tujino, kjer seve industrija od sovražnikov ni prav nič ogražena, kakor pa v Slovenijo.

Zadnje čase se je našlo na kupe strategov, ki hočejo na vsak način razširiti železarno v Zenici v Bosni na škodo naših Jesenic. O tem smo že pisali in opozorili zlasti, da ne gre tem ljudem zato, da bi razširili zeniško železarno za izdelovanje takih izdelkov, ki jih v Jugoslaviji doslej še ne izdelujemo, ampak takih, ki jih na Jesenicah že izdelujemo.

Pravi namen teh domoljubnih strategov je torej na prvi pogled očiten, in pravilno označuje »Trgovski list« skrb teh strategov za ogražane meje:

»Na vse zadnje pa še o odkritju ... da so Jesenice na meji. V času, ko je akcijski radij aeroplanov daleč nad 1000 kilometrov, so seveda v primeru vojne v nevarnosti Jesenice. Zato bodo tudi Nemci prestavili iz Poruhurja vso svojo težko industrijo, isto bodo storili Francozi v Alzaciji; Škodovi zavodi pa se bodo preselili pod Karpate. Ne čudimo se, če še vedno nismo prišli na zeleno travo, če morejo še po tolikih letih strašiti po našem vodilnem časopisu tako abotni »razlogi«.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudo vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

Nemčija že leta 1890. več obnovila varnostne pogodbe z Rusijo, ki je že tako bila naklonjena sporazumu s Francijo; zdaj jo je odpoved pogodbe prisilila, da se je še bolj približala Franciji, dokler ni leta 1894. sklenila z njo prave zveze. Nekaj let je grozila nevarnost, da bo zdaj izbruhnila vojna z Rusijo, dokler se Rusija ni obrnila na Daljni vzhod. Leta 1895. je Viljem II. poslal predsedniku Krügerju proslulo brzojavko, ki je pomenila dejanje neprikrite sovražnosti proti Angležem in njihovi južnoafriški politiki, hkratu pa spodbudo Burom, naj vztrajajo v pričetem boju, v katerem jih potem Nemčija ni podpirala. Leta 1898. je isti nevarni in drzno podjetni človek imel govor z geslom: »Naša bodočnost je na morju«; in leto dni zatem je ponavljal: »Potrebna nam je močna mornarica«; in res je zaukazal, naj začno graditi brodovje, ki ga je Tirpitz vodil in usmerjal tako, kakor Bismarcku ni bilo po všeči. Cesar pa je po toval v Orient, se v Damasku izjavil za »prijatelja tristo milijonov Mohamedancev« ter zaščitil Turčijo. Že tedaj je sovražstvo proti Angliji postalo v Nemčiji čuvstvo vsega ljudstva; Anglija je to sovražstvo seveda vračala, le da je njeno bilo manj obloženo s teoretičnimi dokazi. Anglijo so zaskrbele besede in dejanja Nemčije; tudi v Angliji ste slišali govoriti, da je »delenda Chartago«; medtem pa niso zanemarjali potrebnih varnostnih ukrepov; odrekli so se »sijajni osamelosti«, in angleška vlada je leta 1904. sklenila zvezo s Francijo, medtem ko je Delcassé delal na tako imenovani obkoljevalni politiki Nemčije. Leta 1905. se je Viljem nenadoma pojavil v Tangerju, zaradi česar je bila leta 1906. sklicana konferenca v Algesirasu, ki naj bi uredila zadeve v Maroku; sklepi te konference pa Nemčije niso zadovoljili, ker je ni podpirala Italija, ena izmed velesil trozveze; Italija sicer ni zapustila trozveze, a je ostala pri starih,

stalnih odnošajih z Anglijo ter se sporazumela tudi s Francijo zaradi Maroka, in pogajanja za sporazum še niso bila pri kraju, ko je cesar zagrešil drugo brezglavost z razgovorom, ki ga je objavil »Daily Telegraph«; l. 1911. je Nemčija poslala vojno ladjo v Agadir; in ker je bila Anglija tedaj pripravljena, napovedati vojno, bi bila vojna tudi v resnici kmalu izbruhnila, če bi se zadeva ne bila poravnala z novim sporazumom med Francijo in Nemčijo, ki je slednji prinesel lep kos francoskega Konga. Medtem pa se je Anglija diplomatsko in vojaško neprestano pripravljala; leta 1907. se je sporazumela z Rusijo glede Perzije, Afganistana in Tibeta; podobno se je sporazumela tudi z Japonščino. Medtem se Nemčija ni dosti brigala za odnošaje z Italijo, ki so bili, kakršni so pač bili, zato pa se je tesneje zvezala z Avstrijo, to je s tisto velesilo, v katere bodočnost so najmanj zaupali; Avstrija je s svojimi narodnostnimi borbami, z nasprotji, ki jih je žela na Balkanu, kjer je proti njej delovala zlasti Srbija, pa z nasprotjem z Rusijo, ki je ščitila slovanska ljudstva, vedno bolj ogražala evropski mir. Vse to se je jasno pokazalo leta 1908., ko je spremenila berlinsko pogodbo ter odredila aneksijo Bosne in Hercegovine; pokazalo se je tudi med italijansko-turško vojno leta 1911. in 1912., v balkanskih vojna leta 1912. in v njenih namerah 1913., da bo napadla Srbijo; tedaj se je uprla Italija ter preprečila to vojno namero. Vojaške priprave pa so rasle v Nemčiji, Franciji, Angliji, po vseh državah.

Kdor danes lista po nemških knjigah, brošurah in časopisih, ki so jih tiskali med letom 1912. in 1914., dobi vtisk, kakor da je že sredi vojnega ozračja. General Bernhardt je leta 1913. izdal knjigo o »Nemčiji in bodoči vojni«; odjeknili so ji drugi vojaški pisatelji, pa premnogo krožkov in društev, ki so se bavili s propagando za oborože-

vanje na kopnem in na morju, z vojno vzgojo in hujskanjem na vojno. Angliji so grozili malodane z ultimatom, ki je zahteval, naj se odpove svetovni nadvladi, naj da Nemčiji svobodo na celini, da se bo mogla izoblikovati v središčno točko zveze vse srednje Evrope, potolči Francijo, ji odvzeti kolonije, se povečati z Belgijo in Holandsko, razdeliti z Italijo francosko posest v severni Afriki ter brez ovir ekonomsko prodrati v prednjo Azijo. Premlevali so dokaze o nemški plodovitosti, o dveh milijonih nemških izselnikov v Ameriki, ki so izgubljeni za domovino, o nemški umski zmožnosti, ki daleč presega angleško, o Franciji in Angliji, ki sta propadli in v zadnjih izdihljajih in ki jima Nemčija noče biti preskrbovalnica in zavarovalnica. Delali so načrte, da bi k trozvezi priključili še Turčijo, Bolgarijo in Rumunijo; medtem pa so ponavljali znane besede, ki jih je Moltke pisal Bluntschliju, pa novejša besede generala von der Goltza ter do blaznosti slavili moralno presnavljajočo moč vojne in krvi, izbor, ki ga povzroči, da ostanejo na površju le najmočnejši in najboljši, prepored, ki ga s prelivanjem krvi doživi oslabele človeštvo, kulturo, ki jo zmora roditi le vojna, silo, ki jo pozna le vojna in ki je edino zmožna, da reši človeštvo zastanka, »udomačenja« (»domestikovanja«), kakor so se tedaj izražali z novo tehnično skovanko). Leta 1913. in prve mesece leta 1914. se je zdaj pa zdaj dvignil glas, zadonelo svarilo, da je za Nemčijo prišel ugodni trenutek, ki ga ne gre zamuditi. Julija 1914. leta je neki vojak objavil spis o »usodni uri cesarstva«, ki ga je prestolni naslednik pohvalil ter priporočil, naj ga širijo. V istih letih (v februarju in marcu 1913. leta) je imel zgodovinar Cramb v Londonu vrsto predavanj o »Nemčiji in Angliji«, da bi Angleže doobra seznanil z izvorom, načini in tudi z upravičenimi razlogi nasilne nemške strasti in do

„Narodna odbrana“ in slovenščina

»Pohod« poroča, da je na mah »odbor (nam. »Narodne odbrane«) občutil potrebo po novih pravilih v slovenščini in takoj zaprosil Središnji odbor za dovoljenje, da jih založi... Središnji odbor je v to privolil«...

Širite, naročajte
in priporočajte
tednik
„SLOVENIJA“

Zoper prvake slovenskih demokratov

je govoril Stane Vidmar na sestanku ljubljanskih Borcev dne 15. junija t. l., kakor beremo v »Prelomu«:

»Zato tudi izjavljamo svečano, jasno in odločno, da bi slovenski narod moral šteti vsak poizkus, ki bi se napravil s katerekoli strani za povratek teh ljudi na oblast, kot popolnoma nepotrebno in zato neopravičljivo izzivanje, ki bi ga nikdar več odpustiti ne mogel.

V političnem življenju so sicer dovoljene in mogoče vse vrste iger, tudi prav čudne in grde igre so dovoljene, toda igra z narodom, kakor so jo igrali ti ljudje, je od sedaj naprej prepovedana, in vsak igralec bo poizkusil na svoji koži, da ni varno in pametno kršiti te prepovedi.

Slovensko ljudstvo se energično otresa te more in nadloge. Ko bo streslo dokončno s sebe to gadjo zalego, bo toliko izkušeno, da bo za vse bodoče čase znalo zatreti gadji zarod v zametku.

Vidi se, da jutranje gospode pri nas že res prav nihče več ne mara. Zato in odtod tudi toliko konferenc in posvetovanj in zborovanj. Pa vse za-

skrajnosti odločne volje, ki se jima ni poemehoval, marveč je v njih videl resno nevarnost in tragično borbo v skrajni obrambi, ki se ji Anglija ne bo mogla izogniti, marveč bo morala pogledati v oči mogočnemu in nje vrednemu nasprotniku.

Teh političnih načrtov in volje do vojne so se udeleževali tudi plemeniti in pošteno misleči ljudje, kakršni so bili na primer Stresemann, ki so pozneje morali vršiti nasprotno delo, priznati, da so tudi oni zabredli v občo blaznost, ter se trudili, kako bi vneli za mir Nemčijo in vso Evropo. Takrat pa je tudi Stresemann zahteval za Nemčijo »prostor na soncu«, zavojevanje tujih kolonij ter naganjal k oboroževanju na kopnem in na morju. Vendar so tudi v Nemčiji živeli možje, ki so znali priboriti posluš pametnim, treznim besedam; med njimi je bil drugi Delbrück, mojster vojaškega zgodovinarja, nekoč vzgojitelj v hiši prestolnega naslednika Friderika; njemu resnične nevarnosti za bodočnost Nemčije ni pomenila socialistična stranka, marveč »pangermanizem«, in v vojni, ki so jo nameravali sprožiti, je videl »nedopovedno nesrečo za Nemce in za ves kulturni svet, ker bi bila brez koristi in bi zmaga v sedanjih evropskih razmerah bila kaj dvomljiva«. Anglež Norman Angell je leta 1910. objavil knjigo »Velika iluzija«, ki jo je v naslednjih letih ponatisnil ter ji dodal najraznejše ugovore in obravnave; Norman Angell trdi v tej knjigi, da so si v prejšnjih časih zavojujoči narodi pač pridobili z vojno ozemlja in nadvlado, da pa vojna sedaj več ne zmaga tega, ker bi se morebitni zmagovalci ne mogli polastiti bogastva drugega naroda, ki bi se zaradi medsebojne svetovne ekonomske odvisnosti takoj razblinilo in bi pri tem razblinilo še zmagovalčovo bogastvo; z vojno danes ta dan zmagovalci tudi ne more več vsiliti svojega jezika in svojih običajev, saj ju že v obstoječih državah ni bilo mogoče vsiliti niti neznatnim narodnim manjšinam; z vojno tudi ni več mogoče pripomoči k zmagi višjim idealom, ker danes ni v nobeni deželi ideal, ki

stonj, še groznejše, njihovo najmočnejše »idejno« sredstvo, ne zaležejo več. Stvar se pač bliža koncu.

Odpor v Italiji

Večina meščanskih strank v Italiji je že dolgo tega podlegla fašizmu, celo stopila je v njegove vrste. Tu pa tam je nekaj odpora med posameznimi razumniki, ki pa le potrjuje navedeno pravilo. Izjemo je delalo le levičarsko delavstvo, ki pa spričo brezprimernega terorja ni moglo priti za zdaj do večje dejavnosti. Vendar se pa zdi, da se zadnje čase tudi drugod majejo fašizmu tla: naravna posledica dejstva, da ne najde izhoda iz gospodarske zagate, v katero je zapeljal Italijo s svojo »nacionalno samopreskrbo« in v kateri se utegne zadušiti v »nacionalistični misli prerोजना Italija«.

Nevolja in odpor proti fašizmu sta zlasti huda med popolnoma obubožanim malim meščanstvom. V Julijski Benečiji je osnovala njegova mladina revolucionarno organizacijo, ki se imenuje »Tigor«. Ta organizacija ima namen, da dela »pod zemljo«, to se pravi seveda skrivaj in z atentati po anarhističnih načinih. Bržkone so njeno delo nekateri taki napadi v zadnjih dneh, ki so menda precej izravnotežili živce fašističnih mogočnikov. Kajpada dolže ti vseh teh stvari Slovence ter jih zapirajo in pošiljajo v pregnanstvo.

„Pozdravljen Masaryk“

Tisoči in tisoči nemških delavcev iz Češko-Slovaške so imeli te dni v Pragi svojo olimpiado. V sprevedu skozi mesto pa so nosili velikansko zastavo z nemškim napisom: »Es lebe Masaryk!« (Pozdravljen Masaryk!) Mislimo, da je res komaj vredno posebej omenjati, da je bil ta pozdrav prostovoljen in svoboden, pozdrav svobodnih državljanih svobodno voljenemu predsedniku demokratične republike, in da se ni bilo treba policiji prav nič prizadevati, da vzbuja »spontano navdušenje množic«.

Narobe, če bi bila to policija brez potrebe tudi poskušala storiti, javljale bi jo bilo poslušalo nemško levičarsko delavstvo.

Ne, v Masaryku so nemški delavci pozdravljali moža, ki mu je bilo vsegdar vodilno načelo pravica, ki je bil vedno pripravljen, postaviti se z besedo in dejanjem za to načelo, ki je naravnost zahteval in povedal: demokracija to je diskusija, pretresovanje vseh življenjskih in družbenih vprašanj v svobodnem razgovoru.

In ta pozdrav, ta neprisiljeni svobodni pozdrav nemških delavcev češkemu narodnemu revolucionarju naj nam bo hkratu znak, da je kljub vsem nacionalizmom mogoče zaupanje, torej tudi mir med narodi.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno pravdnistvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 24 l. l. šaljivega lista »Koprive«, ki izhaja v Zagrebu.

bi ga druga država ne poznala, in po vseh deželah najdete ista nasprotja med ideali; z vojno pa slednjič tudi ni mogoče ustvarjati vrlin in načinov, ki so prikladni modernemu in kulturnemu človeku. Ker je vojna po eni strani brez dvoma zadeva koristi, je bil ta koristnostni račun, čigar pravilnost so potrdili dogodki, logičen in primeren; a ljudje le redko sprejmejo posledke umovanja, če jih prej ni o njihovi pravilnosti prepričala izkušnja, pa naj bi bila še tako trda in grenka.

Nekoliko razgovora o naših književnih izdanjih

Gospod urednik, dajte mi malo prostora za kratek razgovor o naših književnih izdanjih, ki mi je zanj dalo pobudo poročilo v »Pohodu« z dne 7. julija o letošnjih knjigah »Slovenske Matice«.

»Pohodov« poročevalec je grajal, da je naša »Matica« letos izdala troje prevodov: to je glavni očitek, ki sem ga slišal tudi že z drugih strani. Priznavam, da ne more in ne sme biti to reden pojav; toda založnica načelno ni kršila niti svojega izročila niti sedaj veljavnih pravil kakor tudi ni izjema med svojimi vrstnicami. Po § 1. pravil izdaja »Matica« izvirna slovenska dela in ponatiske starejših del ali pa prevode iz vseh slovstev, in to leposlovne ter znanstvene vsebine.

Letošnje izdanje je bilo vsekakor izjemno, ker je odpadlo pričakovano izvirno znanstveno delo, ki ga je nadomestil že dlje časa kupljeni prevod spisa Marka Aurelija, a na drugi strani je hotel odbor čim prej dokončati Tolstega, da se ne bi vlekel še dve leti.

Gotovo bi bilo vzorno, ako bi mogli imeti kar največ izvirnega znanstva in leposlovja; toda majhen narod se ne more meriti z velikimi glede tega in je navezan na prevode, da koraka po možnosti vzporedno z drugimi ali vsaj ne predalet z njimi. »Pohodov« poročevalec sam pravilno priznava

Zakaj se »Jutro« jezi?

Splošno opazujejo ljudje, da je »Jutro« zadnje čase prav posebno srdito. Srdito na vse in na vse strani: na Bojevniko, Borce, »klerikalce«, »klerofašiste« — ta jeza mu posebno dobro stoji k obrazu, ker »Jutro« je seveda popolnoma drugačno, zgolj za čisto demokracijo in proti vsakemu posilstvu. Kajpada je hudo tudi na vse liste, ki so mu nevšečni. »Slovenijo« imenuje na primer prezirljivo listič česar mu pa niti malo ne zamerimo in tudi ne smemo zameriti spričo njegove miselnosti, ki zamenjuje dosledno pojem kvantitete s kvaliteto. In zato so začeli ljudje ugibati, odkod ta jeza. Pa so kmalu zvedeli: naročniki pri »Jutru« padajo, nekaj tisoč jih je manj zadnje čase. To padanje ima pa še drugo neprijetno posledico: tudi število oglasov se zmanjšuje. Pa da bi ne smelo biti »Jutro« jezno!

Italijani zoper slovenski radio.

Gorica, julija 1934. (Agis) — Le redko so naši ljudje tako srečni, da bi lahko ujeli iz Ljubljane nekaj slovenskih besed, ki jih prenaša radio. O motnjah, ki jih povzročajo z različnimi vojaškimi radio-oddajnimi postajami ob meji smo že ponovno poročali. Dosedaj so navadno motili s telegrafskimi znaki, ki so povzročali v aparatih neprijetno praskanje in šum. V zadnjem času pa so našli še par drugih načinov. Tako zlasti pogosto motijo z ropotanjem z motorjem, s prenašanjem vaj vojaških trobentačev in podobnim.

Naš otrok v fašistovski šoli.

Košana, julij 1934. (Agis). Znano je že, na kakšen način se vrši pouk po naših šolah, kako se vzgaja naš otrok in kakšne so posledice te vzgoje, vemo da se to, kar se godi pri nas, godi tudi drugod, vendar ne moremo drugače kot da zabeležimo velik neuspeh, ki ga imajo italijanski učitelji na naših ljudski šoli. Kljub temu, da imajo vse oddaljene vasi naše občine svoje tako zvane fašistične šole in je s tem precej padlo število učencev, ne morejo danes učiteljske moči doseči v šoli niti najmanjšega uspeha. Dokler so bile na naši šoli še deloma slovenske učne moči, so se otroci vsaj kaj malega naučili. Danes pa ne samo, da se ne nauče ničesar, ampak v šoli le še bolj razdivjajo in ponorijo; pred učitelji pa nimajo nobenega strahu, v šoli sami se smejejo, med seboj pretepajo itd.

Mir in diktature.

Češki tednik »Demokraticky střed« piše, očitno glede na izvršeno priznanje sovjetske Rusije:

»Mir ogražajo diktature v Evropi in Japonska na Daljnem vzhodu. In če pravijo boljševiki, da so razlike med kapitalističnimi državami, lahko trdimo po pravici, da so z narodnega stališča tudi razlike med diktaturami. Ne moremo korakati v isti vrsti z diktaturami, ki narode ponižujejo, izkoriščajo in skušajo raznaroditi, toda lahko gremo z diktaturo, ki nas v narodnem pogledu ne ograža.«

sušo, ki vlada pri nas glede izvirnih spisov. Dobivamo rokopise, ki ne spadajo v naš okvir, ampak v podlistke in poljudna izdanja. Ako vzamemo za primer bližnjo sosedo, hrvaško »Matico«, vidimo, da ima kar tri zbirke, kjer se izdajajo prevodi. »Slovenska knjižnica« je podobna slovenskim »Prevodom iz svetovne književnosti«, v »Zabavni knjižnici«, ki je nekaj drugega kakor naša, izhajajo neslovenski, moderni spisi, a poleg teh dveh ima še posebno zbirko prevodov iz stare klasične (grško-rimske) književnosti.

Vprašanje prevodov ni za nas načelnega pomena, da bi jih namreč ne smeli ali ne hoteli izdajati. »Matica« jih je izdajala in jih bo, ker so potrebni; vendar z neko omejitvijo. Ker imamo danes veliko založništvo, ki izdajajo prevode, pripada »Matici« naloga (to je odborovo stališče), da izdaja takšna dela, ki jih druga založništva ne morejo ali s težavo, a so za duhovni razgled vsakega naroda neizogibna potreba. Druga založništva nimajo tega organizacijskega aparata in jim v tej meri nedostaja investicijske glavnice, ki jo poseduje »Matica« v svoji hiši in drugih ustanovah. Naj kot primer navajam, da veljajo društvo »Reymontovi Kmetje« (4 zvezki s 1216 stranmi) 278.191 dinarjev in Tolstega »Vojna in mir« (4 zvezki s 1756 stranmi) 315.590 Din, skupaj 593.781 Din — oboje pri nakladi po 4650 do 5000 izvodov vsak zvezek. Poleg tega so tu še druge knjige — vse za 50 Din udnine na leto. Čisto gotovo je, da bi druga založništva za to ceno ne izdajala takšnih obsežnih in pomembnih del, ako še dodam, da plačuje »Matica« tudi najboljši honorar pisateljem, oziroma prevajalcem.

Letošnji »greh« sedanjega odbora, da je po sili razmer izdal same prevode, je odpusten, ker je slovenskemu občinstvu posredoval v domačem jeziku dvoje klasičnih spisov, ki živita iz roda v rod za vse človeštvo.

Dr. Drag. Lončar.